

- хмароорієнтованих технологій. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2015. №4 (57). С. 33–40.
8. Кучеренко І.А. Мотиваційний компонент – важливий структурний складник сучасного уроку української мови. *Педагогічні науки: збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. 2013. №2. С. 85–93. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpbdpu_2013_2_16.
  9. Литвинова С.Г. Хмарні технології – нова парадигма у розвитку логічного мислення та пам'яті учнів середньої школи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2014. № 1 (113). С. 38–43.
  10. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Политиздат, 1975. 506 с.
  11. Роджерс К.Р. Гуманистическая психология. Теория и практика. Москва : Московский психолого-социальный университет, 2013. 456 с.
  12. Сопнєва Н.Б. Сутність і види мотивів навчальної діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків : ХІПІ, 2001. №29. С. 32–35.
  13. Стельмах Н.В. Психолого-педагогічні умови педагогічної взаємодії. *Молодий вчений*. 2016. Травень. №5 (32). С. 375–379.

Кузьменко В.О.

студентка магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША У ТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті представлені особливості творчості П. Куліша. Зроблено акцент на його ролі в літературі. Наголошено увагу на тому, що письменник був одним з тих, хто завжди прагнув зберегти державність і цілісність українських земель.

Ключові слова: національні традиції, література, мистецтво слова, поетика, талант, особистість.

Письменник, перекладач, історик, видавник, літературний критик, редактор, оригінальний дослідник та інтелектуал: все це про одну людину – Пантелеймона Олександровича Куліша. Сьогодні навіть неможливо уявити українське письменство без його талановитої постаті.

Зростивши на кращих традиціях українського козацтва, Пантелеймон Куліш у своїй творчості намагався зберегти національні традиції, національну свідомість, розвивати рідну мову і культуру [3, с. 22]. Письменник був одним з тих, хто завжди прагнув зберегти державність і цілісність українських земель. Саме це стало поштовхом до створення першого в історії української літератури національного історичного роману «Чорна рада». Усе своє життя корифей присвятив боротьбі за українську ідею. Навіть у романі письменник висвічував свою головну мрію «Щоб ми *вміли Україну / Докупи єднати, / І на ворога лихого / Одностайно стати*» [4, с. 113].

Життя та творчість письменника завжди привертало багато уваги. Так, постать Пантелеймона Куліша досліджували такі вчені, як М. Возняк, О. Грушевський, О. Маковей, І. Франко, С. Єфремов, С. Дорош, М. Веркалець. Серед сучасних дослідників можна виокремити М. Жулинського, К. Ісаєнка, О. Федорука, О. Шокала. Не залишився він осторонь у дослідженнях Т. Шарової, С. Шарова та А. Солоненка. Дослідники наводять схемографіку його творчості, наголошують на особливостях його художніх творів [8].

Пантелеймон Куліш – справжній патріот своєї держави. Дослідник С. Єфремов якось зазначив: «Куліш належав до знаменитої трійці 40-60-х років (Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш), яка стояла на чолі всього тодішнього життя українського; що по смерті Тараса Шевченка стає він признаним загально головою і провідцею в нашому письменстві» [2, с. 288].

Митець був надзвичайно талановитою людиною. Своім історичним романом про Україну «Чорна рада» автор започаткував новий етап у розвитку української літератури. Окрім того, корифей займав активну позицію у відтворенні української мови, літератури та культури. Саме Кулішеві належать перші зразки жанрів думи, казки, роману, історичних оповідань, історичної поеми та інших.

Лексику і фразеологію української мови Пантелеймон Куліш черпав з фольклору рідного народу. Окрім того, у творах письменник використовував багато старослов'янзмів. Так, наприклад, у поезії до Ганни Барвінок митець колись написав: «Так, ми на те у наш учбовий мир прийшли, / Щоб мову з мов людських, скалічену, забвенну, / З народних уст узять і в перло возвести» [4, с. 315].

У часи, у які жив Пантелеймон Куліш, територія України належала двом державам: Росії та Австро-Угорщині. Тодішній правопис був доволі неузгодженим. Усе це спонукало письменника до створення єдиного унормованого правопису. У 1856 році Пантелеймон Куліш запропонував

спрощений український правопис. У новому варіанті була відсутня літера «ы», замість «ять» було впроваджено «і», замість йотованого «є» – «е». Правопис письменника отримав назву «кулішівка».

У 1876 році митець вніс деякі корективи у правопис. У новій редакції «кулішівки» була відсутня літера «ь» у кінці слова. Проте цього ж року Олександр II видав Емський указ, який забороняв використання української мови. Скасовано його було лише в 1905 році. Саме на основі «кулішівки» Пантелеймоном Кулішем було написано «Записки о Южной Руси».

Створення такого правопису стверджувало своєрідність і оригінальність української культури, утвердження позиції самостійності українського народу. У передмові до алфавіту автор зазначав: «Найперше діло в отця-матері повинно бути, щоб дитину своєю рідною мовою до розуму довести» [5, с. 3]. Разом з «кулішівкою» письменником було створено перший український буквар, «Граматику» для навчання дітей української мови [7].

Публіцист М. Хвильовий, аналізуючи творчість Пантелеймона Куліша зазначав, що письменник, будучи культурником, визнавав, що Україна зможе відбутись як держава, а українці як нація, лише повернувшись до загальноєвропейського цивілізаційного процесу. Пантелеймона Куліша він сприймав як «справжнього європейця», «людину, яка наблизилась до типу західного інтелігента» [6, с. 53].

З плином часу романтична система цінностей нової української літератури спонукала письменників звертатись до поетичних першоджерел, одним з яких було Святе Письмо. Пантелеймон Куліш завжди мріяв про те, щоби молитви до Бога лунали рідною українською мовою. Митець першим наважився робити переклади Святого Письма. Хоч через поділ країни на дві частини переклади сприймалися далеко не всіма читачами і зазнавали багато критики, вони лишалися популярними серед значної частини населення.

Окрім того, корифей сприяв культурному розвитку українського населення. Займаючись перекладами, Пантелеймон Куліш переписував українською мовою твори таких знаменитих письменників, як Вільям Шекспір та Джордж Байрон.

Одним з важливих досягнень письменника було відкриття власної книгодрукарні, заснованої у Петербурзі 1857 року. Друкарня була першим вітчизняним поліграфічним підприємством ХІХ століття та відіграла важливу роль у розповсюдженні книжок українською мовою. Основну редакторську діяльність у друкарні здійснював сам письменник. Так, у 1860-1862 роках «Друкарня П.О. Куліша» випустила чимало невеликих книжечок з творами

Т. Шевченка, М. Вовчка, Г. Квітки-Основ'яненка, О. Стороженка, Г. Барвінок. Зміст книг закликав людей любити українське слово, рідну землю, свій народ.

Дослідник М. Веркалець якимось зауважив: «Залишивши величезну культурну спадщину, хоч і не однакової ідейної вартості, Пантелеймон Куліш не помилявся, коли пророкував, що на ниві освіти він зостанеться неординарною постаттю» [1, с. 88].

Творча спадщина Пантелеймона Куліша – це надзвичайно цінний скарб для українського народу. Саме завдяки Кулішу почала відроджуватися освіта, утверджуватись українське слово, зростати національна свідомість українського населення. Письменник прагнув пропагувати українське слово, відроджував живу народну мову та удосконалював манеру письма. Художні твори П. Куліша призначені не на одне прочитання. Вони змушують читачів замислитись над майбутнім та зберегти українські землі. В українській літературі 40-60-х рр. ХІХ століття він зарекомендував себе майстром історичної прози.

Література

1. Веркалець М. Освітньо-педагогічна спадщина. *Радянська школа*. 1989. №7–8. С. 86–88.
2. Єфремов С. Літературно-критичні статті. К. : Дніпро, 1993. 351 с.
3. Жулинський М. Пантелеймон Куліш. Літературний портрет // Пантелеймон Куліш. Літературний портрет. Чорна рада. Хроніка 1663 року. К. : Бібліотека українця, 2000. С. 22.
4. Куліш П. Твори : в 2 т. Т. 1. Прозові твори. Поетичні твори. Переспіви та переклади. К. : Наук. думка, 1994. 752 с.
5. Сарбей В. Етапи формування української національної свідомості (кінець ХVІІІ-ХІХ ст.). *Український історичний журнал*. 1993. №7–8. С. 3.
6. Хвильовий М. Думки проти течії. *Твори* : в 2 т. К. : Дніпро, 1990. Т. 2. С. 53.
7. Шарова Т.М. Історія української літератури І пол. ХІХ ст. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. 278 с.
8. Шарова Т.М., Шаров С.В., Солоненко А.М. Видатні особистості української словесності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 254 с.